౫

బ్రతకనేర్చినవాడు

నేను ఉద్యోగంలో చేరిన పావుగంటలో నాతో స్నేహంచేసుకున్న నా సహోద్యోగి రత్నం. అందులో నా ప్రతిభ ఏమీ లేదు. నేను సులువుగా అందరితోనూ స్నేహం చెయ్యలేను. ఒకప్పుడు నేను ఎవరన్నా పలుకరిస్తేచాలు, ముడుచుకుపొయ్యేవాణ్ని. నాకు "టచ్ మీ నాట్" అని నాతోటి విద్యార్థులు పేరుపెట్టారుకూడా. అయితే నేను స్నేహభావం లేనివాణ్ణికానని రుజువయినాక ఆ పేరుతో పిలవటం మానేసి పొడి అక్షరాలతో "టి. ఎమ్. ఎన్."అని అందరికీ అర్థంకాకుండా పిలుస్తూవచ్చారు. ఆ "టి. ఎమ్. ఎన్."లక్షణాలు సొంతం పోలేదు.

రత్నం నాకు పూర్తిగా విరుద్ధం—అందుకే మాకు దోస్తీ అంత బాగా కుదిరి వుంటుంది. అతను ఎటువంటి వాడితోనైనా నిమిషంలో స్నేహంచేసుకునేవాడు—ఒక్క నా విషయంలో అతనికి పదినిమిషాలు పట్టింది!

మొదటిసారి పలకరించేటప్పుడే నాతో దీర్ఘమైన

పూర్వపరిచయం వున్నవాడల్లే పలకరించాడు. ఎంతో అన్యోన్యంగా ప్రారంభమైన మా స్నేహం ఆరోజుకారోజు ఇంకా అన్యోన్యం కానాగింది, అతనిప్రజ్ఞే—నాదేమీలేదు.

అతని స్నేహం నన్నేమీ బాధించకపోవటంవల్లా, ఆఫీసులో అతను తప్పిస్తే నాకింకో స్నేహితుడు లేనందుచేత అతను నన్ను వెంటబెట్టుకుని అంతరిక్షంలో ఎగురుతుంటే నేను అభ్యంతరం చెప్పలేదు.

పైకి నేను ఏమీ అనకపోయినా రత్నం గురించి నాలో ఒకటి తరవాత ఒకటిగా అభిప్రాయాలు ఏర్పడినై. అంతకంటె, మొదట ఏర్పడిన అభిప్రాయం రంగులు మారుతూ వచ్చిందనటం సబబేమో.

"వట్టి సాళ్ళురాయుడు! మనిషిదగ్గిర ఏమాత్రమూ బింకంగాని, బెట్టుగాని లేదు. తననుగురించి ఇతరు లేమనుకొంటారో అన్న ఆలోచనే లేదు!" ఇది నా మొదటి అంచనా, రత్నం గురించి.

"నేను కొత్తవాణ్ణిగనకా, నాకు తననుగురించి ఏమీ తెలీదు గనకా నన్ను పట్టుకున్నాడు. నన్ను ఫూల్ చెయ్యాలనో, మోసంచెయ్యాలనో చూస్తున్నాడు. నేను బొత్తిగా వెర్రికుట్టె ననుకుంటున్నట్టున్నాడు" అది నా రెండో ఆలోచన.

కొత్తవాణ్ణిగనక నాకు మా ఆఫీసు గొడవలు తెలియని మాట నిజమే. రత్నం నాకు సహాయంచేస్తూ—సలహాలిస్తూ వచ్చాడు. అవి నాకు లాభించాయికూడా. అయితే నా మనసులో అతనిపట్ల కృతజ్ఞత కలగలేదు. ఆ మనిషి సద్బుద్ధిని శంకించాను.

మా ఆఫీసులో అందరిని గురించీ నాకు పూసగుచ్చినట్టు చెప్పాడు. ఫలాని ఫలానివాళ్ళు మంచివాళ్లు, ఫలాని ఫలానివాళ్ళు బొత్తిగా స్వార్థపరులు, తమ స్వార్థంకోసం ఏమైనా చేస్తారు-వాళ్ళను గురించి జాగ్రత్తగా ఉండాలి.

అతను చెప్పినదంతా శ్రద్ధగానే విన్నాను కాని అంతా నమ్మలేదు. స్వానుభవంతో అతనన్నది సరిచూచుకొని ఆ తరువాత అవసరమైతే నమ్మదామని నా మనసులో నిశ్చయించుకున్నాను.

ఒక్క సౌమిత్రిని గురించే రత్నం చాలా ఘాటుగా చెప్పాడు.

"వాడసలు మనిషి కాడు, నీచుడు. కాని తెలివిగలవాడు. అవకాశం దొరికితే వాడు తనతల్లి మెళ్ళో పుస్తెలు కాజేసేరకం. వాడి మంచితనం మీద పొరపాటునకూడా ఆధారపడవద్దు బ్రదర్!"

రత్నం ఇంతఘాటుగా ఎందుకు మాటాడుతున్నాడో నా కర్థం కాలేదు. సౌమిత్రి చాల మంచి మనిషిలాగే కనబడ్డాడు. రెండుమూడుసార్లు మాటాడాను. అతనిలో నాకేమీ అవలక్షణాలు కనపడలేదు. మా ప్రొప్రయిటరుకు అతను పర్సనల్ అసిస్టెంటువంటివాడు. ప్రొప్రయిటరుగారి ఆఫీసుపనులూ, ఇంటిపనులూకూడా చూసేవాడు. అతనికి గంటలతో పనిలేదు. అవసరముంటే తెల్లవారుతూనే వచ్చేవాడు రాత్రి పన్నెండుగంటలకు ఇంటికి వెళ్ళేవాడు. మిగిలినవాళ్ళకు అతని ఆజ్ఞ ప్రొప్రయిటరు ఆజ్ఞే. అటువంటి స్థితిలో ఉన్న మరొకడైతే మిగిలినవాళ్ళపైన ఎంత అధి

కారం చలాయించునో! సౌమిత్రిలో అటువంటి అధికార వ్యామోహం నాకేమీ కనబడలేదు

రత్నం సౌమిత్రిని గురించి పొరబడి అయినా ఉండాలి, లేదా అతనిమీద కక్ష అయినా ఉండాలి. ఈమాట రత్నందగ్గిర సూచనగా అన్నాను. నా అపనమ్మకం చూసి ఆశ్చర్యపోయి, "వాడితత్వం ఎటువంటిదో చెప్పటానికి నీ కొక్క వుదాహరణ చెబుతాను," అన్నాడు.

సౌమిత్రికి చిన్నతపంనుంచీ డబ్బు యావేనట. పేద కుటుంబమేమో కూడాను. పేదవాళ్ళూ డబ్బు అవసరం ఉన్నవాళ్ళూ ఎందరు లేరు! కాని సౌమిత్రి చిన్నతనం లోనే డబ్బుకూ దుర్మార్గానికి ఏదో సంబంధం ఉన్నదని తెలుసుకున్నాట్ట. ప్రతిఏడూ తన పైక్లాసు పిల్లలతో సావాసం చేసేవాట్ట, పరీక్షపోయి ఫలితాలు తెలియగానే ప్యాసయిన వాళ్ళందరి దగ్గరికీ వెళ్ళి వాళ్ళ పాతపుస్తకాలు ముట్టెత్తి తెచ్చేవాట్ట. వాటిలో తనకు కావలసినవి ఉంచు కొని మిగిలినవి కాస్త మరామ్మత్తుచేయించి సగం ఖరీదుకు ఇతర పిల్లలకు అమ్మేవాట్ట. వాడి స్నేహితులలో ఒకడు ఒక ప్రెస్సు యజమాని కొడుకు. పుస్తకాల మరమత్తుకు ఈ ప్రెస్సు అక్కరకు వచ్చేది.

సౌమిత్రి నాలుగోఫారం చదువుతుండగా కాబోలు వాళ్ళ వూరికి దగ్గిరగాఉన్న పెద్దకాలవ అవతల ఉన్న మిడిల్ స్కూలును హైస్కూలు చేశారు. వెంటనే సౌమిత్రి ఇంకొక డబ్బున్న స్నేహితుడితో ఒక ఆలోచన చేశాడు. ఆవూరికి కావలసిన టెక్స్టుబుక్కులూ, నోట్సుబుక్కులు

తామే అమ్ముదామనుకున్నారు. రెండోవాడు పెట్టుబడిపెట్టి పాతిక రూపాయల పుస్తకాలు కొన్నాడు. ఇద్దరూ కాలవ దగ్గరికి వచ్చేసరికి పుస్తకాల షాపువాడి మనిషికూడా ఒక పెద్దకొట్టులో హాజరు. సౌమిత్రీ వాడి స్నేహితుడూ కూడ బలుక్కున్నారు. బల్లకట్టురాగానే పుస్తకాలషాపు మనిషి తనకట్టతోసహా ఎక్కాడు. సౌమిత్రి వాణ్ణి మాటలలో పెట్టాడు. సౌమిత్రి స్నేహితుడు చూడక తన్నినట్టు పుస్తకాల షాపుకట్టను నడికాలవలోకి తన్నేశాడు. పుస్తకాల షాపు మనిషి లబొయిలూ, దిబొయిలూనూ!....వీళ్ళిద్దరూ వెళ్ళి పాతికరూపాయల పుస్తకాలూ రెండురూపాయల లాభానికి కొత్త స్కూలులో అమ్ముకుని సాయంకాలానికల్లా తిరిగి వచ్చారు!

ఇదీ రత్నం చెప్పినకథ.

"ఇదంతా నీకెట్లా తెలిసింది?" అని అడిగాను.

"వాడేచెప్పాడు. దాపరికం ఏమీలేదు. వాడి ఉద్దేశం తాను గొప్పపని చేశానని! కావలిస్తే మంచిగా అడుగు-నీకూ చెబుతాడు" అన్నాడు రత్నం.

ఏదో నంక పెట్టుకుని సౌమిత్రిచేత ఈకథ చెప్పించాను. సౌమిత్రి ఏమీ దాచకుండా అంతా చెప్పి. షాపు వాడి మనిషి మూట నీటిలో పడిపోయిన సంగతి చెబుతూ కళ్లనీళ్ళు కారేదాకా నవ్వాడు.

"పోరిపశువా!" అనుకున్నాను.

"నువు చెప్పింది నిజమేనోయ్!.... మొత్తానికి ఈ సౌమిత్రిగాడు బతకనేర్చినవాడే!" అన్నాడు.

“వాడా ? వాడితలకాయి ? బతకనేరవటమంటే మానవత్వం ఉండాలి. వాడికి నాకన్న హెచ్చుజీతం. కాని నేను వాడికన్న ఎక్కువ సంపాదిస్తాను-” అన్నాడు రత్నం,

“నువ్వా!” అన్నాడు ఆశ్చర్యంతో.

“అవును, అందుకు చాలాపద్ధతులున్నై. అవి బయట పెట్టేవి కావు,” అన్నాడు రత్నం.

వాటిలో ఒకటి నా అంతటనేనే కనుక్కున్నాను.

మా ఆఫీసులో రెండు చిట్‌లున్నై. ఒకటి నూరు రూపాయలది. రెండోది నూటయాభై రూపాయలది. మొదటి దానిలో పదిమందీ రెండో దానిలో పదిహేనుమంది ఉన్నారు. నేను ఒక్కవాణ్ని కావటంచేత నూరు రూపాయల దానిలో చేరాను. జీతం వచ్చేరోజున ఎవరి అవసరాన్నిబట్టి వాళ్ళు తక్కువకు పాడుకుంటారు. అందరికన్న తక్కువ పాడినవాడికి పాడినంత మొత్తం పోతుంది. దాన్ని మిగిలినవాళ్ళు సమంగా వేసుకుని ఇచ్చుకుంటారు.

మూడునెలలపాటు నాకు డబ్బు అగత్యంరాలేదు. అగత్యంపడిన వాళ్ళు ఏ ఎనభైకో. డెబ్బైకో పాడేసేవాళ్ళు. మిగిలినవాళ్ళు తాము ఇచ్చుకోవాలిసిన పదిలో రెండూ, మూడూ, ఆదాచేసుకునేవాళ్ళు. డబ్బు అవసరం గలవాళ్లు హెచ్చు ఉన్నరోజున పాట పాపం పెరిగినట్టు పెరిగేది— కాదు, తరిగేది.

నా బుద్ధికి ఈపాట చాలా అమానుషంగా కనిపించింది. ఒకనెల ఒక అతని యింట్లో అందరూ రోగాలతో తీసుకున్నారు. డాక్టరు బిల్లుకూ, మందులకూ అతని జీతం

కూడా చాలదు. ఆ నెలాఖరున అతను అరవై రెండు రూపాయలకు పాటపాడాడు. అతని అవసరం గుర్తించి ఇద్దరు తమకు డబ్బు అవసరం లేకపోయినా పాడించారు. "అరవై రెండు" అనేటప్పుడు అతని ముఖంలో జీవం లేదు. తనను మిగిలినవాళ్ళు అడవి జంతువును వేటకుక్కలు తరిమినట్టు తరుముతున్నారని అతనికి తెలుసు.

కాని ఏమీ చెయ్యలేడు.

చిట్ అంటే ఇతరుల అవసరాన్ని క్రూరంగా దోపిడీ చెయ్యటం - సహకార విధానాన్ని అవలంబించిన రక్తదాహం !

ఈ చిట్‌లలో రత్నం ఎందుకు చేరనిరాకరించాడో నాకు అర్థమయింది. కాని వేలంపాడేచోటికి ఎందుకు కని పెట్టుకుని వచ్చేవాడో నా కర్థంకాలేదు.

నాలుగో నెలలో నాకు డబ్బు అవసరమయింది. మరీ పెద్దపోటీ లేకుండా ఉంటే—ఏ ఎనభైకో అయితే—పాడేద్దామనుకున్నాను ముందుగా ఏమాత్రం తెలిసినా పాట పెంచేస్తారని నా అవసరం గురించి ఎవరితోనూ చెప్పలేదు. రత్నంతో మాత్రం చెప్పాను.

"నీకు నిజంగా డబ్బు అవసరమా ఏమిటి ?" అన్నాడతను.

నా అవసరం ఏమిటోకూడా అతనికి చెప్పేశాను.

అయితే భయపడకు, నీ చిత్తం వచ్చినట్టు పాడు. నేను ఆగమన్నప్పుడు మాత్రం ఆగు! నాకేసి చూస్తుండు— నేను సంజ్ఞ చేసినప్పుడు విరమించు," అన్నాడు రత్నం.

అతని వుద్దేశం నా కర్థం కాలేదు.

"ఎనభైకంటె పాటతగ్గితే ఆగుదామనుకుంటు న్నాను. "ఎనభైకి ఆగదులే, ఇరవై అయిదుదాకా భయం వుండదు తరువాత నన్ను కనిపెట్టి వుండు." అన్నాడతను.

"ప్రతినెలా రెండూ, మూడూ ఆదాఅవుతున్నది గనక ఎనభైదాకా నాకు నష్టంవుండదు. అంతకంటె తగ్గితే—"

"నీకు నష్టం రాకుండా చూసే పూచీనాదీ!" అన్నాడు రత్నం.

ఎందుకో నాలో అతనిపై చప్పున నమ్మకం కుదర లేదు. అయినా అతని సలహా పాటించటానికే నిశ్చ యించాను.

పాట ప్రారంభమయింది. లోగడతీసుకున్న ముగ్గురు గాక మిగిలిన ఏడుగురమూ పాటలో వున్నాం. పైవాళ్ళు ఇద్దరు,ముగ్గురున్నారు. వాళ్ళలోరత్నంకూడా వున్నాడు.— మామూలు ప్రకారం.

అసలు వాణ్ణి నేను నోరెత్తకముందే రేచుఁల్లై తగులు కొని గబగబా మొత్తాన్ని డెభైరెండుకు దించారు. నాకు డబ్బు అవసరం వచ్చినప్పుడే అందరికీ అవసరం కావటం నాకు ఆశ్చర్యం కలిగింది. కాని ఆపాడేవాళ్ళలో ఇద్దరు ముగ్గురు నాకేసి చూస్తుండటాన్నిబట్టి నా అవసరం వాళ్ళు పసికట్టారా అన్న అనుమానం కలిగిందినాకు.

కాని వాళ్ళకు ఎవరు చెబుతారు ? రత్నం చెప్పాలి. అతనికేసి చూశాడు. పాడమన్నట్టు సంజ్ఞ చేశాడు. ఏడు

గురిలోనూ ముగ్గురే ఎందుకు పాడుతున్నారో నాకర్థం కాలేదు.

నేను నోరు జారినవాడల్లే "అరవై అయిదు" అన్నాను.

ఎవరో చప్పున "అరవై" అన్నారు.

నేను రత్నంకేసి చూశాను. అతను పాడవద్దని సంజ్ఞ చేశాడు. అందరూ నాకేసి చూస్తున్నారు. నేను రాయల్లె బిగుసుకుపోయినాను. అరవైకి పాట కొట్టేశారు. "అరవై" అన్నవాడి మొహం చూసితీరాలి. అక్కడే బావురుమని ఏడిచేస్తాడనుకున్నాను.

తరువాత రత్నం నాకు నూరు రూపాయలిస్తూ, "నీ వంతు వచ్చినప్పుడు ఇచ్చెయ్యి." అన్నాడు.

"నూటికి నూరు వస్తాయని ఏమిటి? పాట వుంటే?" అన్నాను.

"పాట ఉండదులే!" అన్నాడతను ధైర్యంగా.

"ఎవరూ పాడకపోయినా నామకార్థం రెండు రూపాయలు తీసేస్తారు." అన్నాను.

"సరే అప్పుడా రెండు రూపాయలూ ఇచ్చేద్దుగాని" అన్నాడతను.

తరువాత రెండునెల్లే పాట సాగింది. పాడేవాళ్ళ సంఖ్య బొత్తిగా తీసిపోయింది.

2)

అసలు సంగతి ఆరు నెలలు గడిచాక బయటపడింది. గడిచిన ఆరు నెలల కాలంలోనూ పాడుకున్నవాళ్ళు తమ ముత్తాలుపాడుకుని తీసుకోని చివరదాక పాడి పోయినవాళ్ళ ముత్తాలు వాళ్ళకు చెల్లించి వాళ్ళ అవసరాలు తీర్చి వాళ్ల వంతులు తనపేర రాయించుకున్నాడు రత్నం.

పెద్ద చిట్ లకికూడా ఇదేపని చేశాట్ట!

ఎవరూ నష్టపడ్డట్టు భావించలేదు. అతని దగ్గర డబ్బు తీసుకున్నవాళ్ళు తమ అవసరాలు గడుపుకోవటమే గాక పాటలో తమను వోడించిన వాళ్ళకన్న రెండో మూడో ఎక్కువే చేజిక్కించుకున్నారు. వాళ్ళకు లాభించింది!

రత్నం చేసిన పనికి ఆగ్రహించినవాళ్ళు పాడి గెలుచుకున్నవాళ్లే.

"రత్నం చేసినపని చాలా అన్యాయం" అన్నారు వాళ్ళు.

"నెలకు ఇద్దరి అవసరాలుతీరే ఏర్పాటు చేశాననా?" అన్నాడు రత్నం.

"చిట్ లు లేనివాడు లాభం పొందటం చాలా అన్యాయం." అన్నాను.

"నన్ను బొత్తిగా పరాయివాడికింద కట్టెయ్యకండి. మనవాడు చాలా డబ్బు యిరకాటంలో ఉన్నాడని నేను చెబితేనేకద. అతను నోరు తెరవకుండానే మీరంతాచేరి పిచ్చెత్తినట్టు పాడారు!" అన్నాడు రత్నం.

"ఏదో స్నేహ పూర్వకంగా నడుపుకుంటున్న చిట్‌ను నువ్వు ఇలా చెయ్యటం ఏమీ బాగా లేదు." అన్నారు.

"అసలు మీ చిట్ ఉద్దేశమే నాకు బాగా లేదు. మీ అంతరాత్మలు సంతృప్తి పరచటానికి ఈ మిగిలిన ఆరు నెలలు ఎవరో ఒకరిచేత తొంభై ఎనిమిది అనిపించి ఆ సొమ్ము నేనే పుచ్చుకుంటాను మీ దుఃఖమంతా పాట పెంచేవాళ్ళు లేకనే. కనక మీరు బాధపడుతున్నది లోభంతో కాదని నన్ను నమ్మించకండి. నేను అబద్ధాలు నమ్మను!" అన్నాడు రత్నం.